

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)

Sammanfattning av ställningstaganden

Falköpings kommun väljer att yttra sig över de förslag som rör den lokala demokratin. Falköpings kommun instämmer i huvudsak i de förslag som utredningen har lämnat i betänkandet.

- Falköpings kommun instämmer med reservation i förslaget att en fullmäktigeledamot ska få behålla sitt uppdrag trots flytt.
- Kommunen instämmer i förslaget att kommunen ska verka för en trygg och säker miljö för förtroendevalda samt att det ska vara möjligt för förtroendevalda att vara föräldralediga eller sjukskrivna.
- Falköpings kommun föreslår att det genom uppdragsbeskrivningar ska förtydligas funktion och roller för ordföranden i kommunstyrelsen samt för övriga förtroendevalda som fullgör sitt uppdrag på en betydande del av heltid. Till skillnad från betänkandet föreslår kommunen här att det ska göras en ändring i lag.
- Kommunen instämmer i förslaget att fullmäktige bör arrangera allmänpolitiska debatter.
- Falköpings kommun instämmer i förslaget att medlemmarna ska ha förutsättningar att delta och framföra synpunkter inför beslut.
- Falköpings kommun instämmer i förslaget om att underlätta insamlingen av namnunderskrifter gällande folkinitiativ, samt om att en nationell webbplats för namninsamling ska upprättas. Falköpings kommun instämmer också i förslaget om att fastställa antalet underskrifter som krävs.
- Falköpings kommun motsätter sig förslaget om att folkmotion ska ersätta medborgarförslag.
- Falköpings kommun motsätter sig förslaget om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder. Kommunen instämmer i förslaget om att unga ska ges reella möjligheter till inflytande, i förslaget att öka skolelevers kunskaper om formerna för medborgerligt inflytande, och i förslaget om kritisk granskning och källkritik.
- Falköpings kommun instämmer i förslaget att demokratisk delaktighet ska utgöra ett mål i funktionshinderspolitiken.

Övriga synpunkter

I betänkandet presenteras intressanta och viktiga redogörelser, bedömningar och reflektioner bland annat avseende de samhällsförändringar som sker och vad dessa får för konsekvenser för demokratin. Generellt anser Falköpings kommun dock att betänkandet innehåller få konkreta förslag och att det inom flera områden skulle ha kunnat lämnas tydligare förslag.

Falköpings kommun anser att utredningen skulle kunna ha tagit ett bättre helhetsgrepp och en gemensam utgångspunkt i diskrimineringsgrunderna, istället för att delas upp utifrån olika kategorier som unga, funktionshindrade, etc.

Ställningstaganden

8.3.5 Rätt att behålla uppdrag som fullmäktigeledamot trots flytt

Falköpings kommun instämmer med reservation i förslaget. Syftet med förslaget är att få fler unga att stanna kvar på förtroendeuppdrag, vilket är ett bra syfte, då det ökar representativiteten och ger förutsättningar för en större åldersspridning bland förtroendevalda. Utredningen anger dessutom att det är fler unga kvinnor än unga män som flyttar och utredningens förslag ger då även förutsättningar för en jämnare könsfördelning, vilket Falköpings kommun tycker är positivt.

Falköpings kommuns reservation mot förslaget är att det måste vara tydligt på vilka grunder fullmäktige kan bevilja eller avslå en begäran från en förtroendevald att få behålla sitt uppdrag i fullmäktige vid en flytt. Det är alltid svårt med bedömningsfrågor och det är viktigt att det inte blir en politisk fråga där partitillhörighet leder till att förtroendevalda blir olika behandlade när fullmäktige ska ta ställning i frågan.

8.3.7 Kommuner och landsting ska verka för en trygg och säker miljö för de förtroendevalda

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Falköpings kommun anser att förutsättningarna för förtroendevalda att känna sig trygga och säkra i sina uppdrag är en viktig demokratisk fråga. Det är bra att kommunernas och landstingens ansvar i frågan tydliggörs. Utredningens förslag är troligen förenligt med kostnader för kommunen.

8.5.2 Förtroendevaldas möjlighet att vara föräldralediga eller sjukskrivna

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Syftet med förslaget är att erbjuda förtroendevalda villkor som gör hel- och deltidsuppdrag mer attraktiva och att skapa förutsättningar för jämställdhet, vilket Falköpings kommun tycker är positivt.

Övriga synpunkter på kapitel 8

Mot bakgrund av utredningens sammanfattande analys – att den kommunala politikens villkor har förändrats under senare år, att det är färre personer som är engagerade, att uppdragen har blivit mer krävande och att åtgärder bör tas för att anpassa förtroendeuppdragen till de omständigheter som råder i dagens samhälle – anser Falköpings kommun att utredningens förslag till

lagändringar i kapitel 8 inte är av den digniteten att de leder till någon större förändring med syfte att anpassa förtroendeuppdragen till dagens samhälle. Falköpings kommun hade gärna sett fler tydliga förslag till förändringar.

Utredningen anger också att flera kommuner och landsting i utredningens enkät har angett att ersättningssystemet är komplicerat och att utbetalningarna tar mycket tid av den kommunala administrationen samt att ersättningsnivåerna skiljer sig kraftigt. Falköpings kommun efterfrågar rekommendationer i frågan för att få ett mer jämlikt och accepterat ersättningssystem i hela landet.

9.3.2 Förtydliga ordföranden i styrelsens liksom övriga kommunal- och landstingsråds funktion

Falköpings kommun föreslår att det ska göras en ändring i lag.

Falköpings kommun instämmer i utredningens bedömning att det ur ett medborgarperspektiv är rimligt att fullmäktige klargör den roll som ordföranden i styrelsen har. En grundläggande förutsättning för att medborgarna ska kunna delta och utkräva ansvar är att de har insyn i det politiska beslutsfattandet. De måste också ha kännedom om hur makten utövas och hur den politiska organisationen är utformad. Även andra förtroendevalda och de som överväger att ta ett förtroendeuppdrag behöver kunna ha vetskap om roller, ansvar och uppdrag. Uppdragsbeskrivningen bör reglera bland annat relationen mellan de förtroendevalda och den ledande tjänstepersonen i kommun och landsting. Förutom för ordföranden i kommunstyrelsen bör även uppdragsbeskrivningar tas fram för övriga förtroendevalda som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid.

På grund av invändningar som framförts mot förslaget föreslår dock inte utredningen en ändring i lag. De invändningar som framförts har varit att uppdragsbeskrivningar inte är förenliga med ordförandeuppdragets omväxlande karaktär. Falköpings kommun menar dock att uppdragsbeskrivningen kan utformas efter de lokala förutsättningarna. Beskrivningarna ska innehålla en redogörelse av uppdragets huvudsakliga uppgifter, men bör inte skapa inlåsnings effekter. Falköpings kommun föreslår därför att det ska göras en ändring i lag.

9.3.4 Fullmäktige bör regelbundet arrangera allmänpolitiska debatter

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Skälen till detta är följande. Partierna har få tillfällen till konkreta möten med väljarna. Mellan valen möter väljarna oftast partierna genom nyhetsmedierna, men dessa fokuserar mest på nationella frågor och det är i regel partiledaren eller företrädare från partiledningen som står i fokus. Mot denna bakgrund finns det anledning att skapa arenor för lokalpolitisk debatt mellan valen. Debatterna kan bidra till att fullmäktige stärker sin roll som kommunens centrala politiska organ, som arena för politisk diskussion och att det allmänna intresset för lokalpolitiken ökar. Falköpings kommun anser att arrangerande av allmänpolitiska debatter kan bidra till att vitalisera fullmäktige och öka intresset för den lokala demokratin.

Trots att fullmäktige redan idag har möjlighet att anordna debatt blir det genom att det uttrycks i lag en tydlig uppmaning till kommunerna och

landstingen att ordna sådana debatter. Fullmäktigepresidiet bör kunna fatta beslut om att kalla till en allmänpolitisk debatt och om vilket eller vilka ämnen som debatten ska omfatta. En lokal praxis bör utarbetas om när och hur ofta allmänna debatter bör hållas.

11.5.1 Medlemmarna ska ha förutsättningar att delta

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Skälen till detta är följande. Falköpings kommun anser att det är bra att det tydligt framgår i kommunallagen att kommunen ska möjliggöra för medlemmarna att delta och framföra synpunkter inför beslut. Falköpings kommun ser värdet av att stimulera medborgarnas demokratiska deltagande.

Enligt förslaget beslutar kommunen själv om formerna för hur detta ska ske, vilket Falköpings kommun anser är viktigt. Förslaget är utformat så att kommunen kan anpassa arbetet med att främja medborgarnas delaktighet utifrån lokala förhållandena då förutsättningarna och behoven för det lokala demokratiarbetet skiljer sig åt mellan olika kommuner.

Falköpings kommun anser även att det är viktigt att fullmäktige får ett övergripande ansvar för att främja och stötta medborgarnas möjlighet till deltagande i den politiska beslutsprocessen. Fullmäktige bör anta bestämmelser för hur medborgardialogarbetet ska ske, eller om arbetet ska ske med andra metoder. Förslaget ligger i linje med Falköpings kommuns arbete med framtagande av styrdokument för medborgardialogarbetet.

Förslaget innebär en inskränkning i det kommunala självstyret i den bemärkelsen att det nu blir nödvändigt för kommunen eller landstinget att verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra synpunkter inför beslut. Förslaget är dock utformat som en målsättningsparagraf, vilket innebär att kommunen själv kan bestämma hur och i vilka frågor som dialoger ska hållas.

12.7.1 Underlätta insamlingen av namnunderskrifter

Falköpings kommun instämmer i förslaget med följande tillägg. Det bör införas en reglering över hur namnunderskrifter ska granskas.

Falköpings kommun instämmer i att samhället har digitaliserats och att internet underlättar insamlingen av namnunderskrifter. En förutsättning för att använda sig av elektroniska underskrifter är dock att det finns en teknisk lösning som garanterar att namnteckningen är knuten till en enskild individ och inte går att ta över av någon annan. Falköpings kommun saknar i utredningen en problematisering kring hur processen ska se ut om insamlandet av namnunderskrifter sker både elektroniskt och i pappersform. För att alla ska få möjlighet att göra sin röst hörd kan inte krävas att ett undertecknande ska ske elektroniskt. Då kvarstår problemet hur egenhändiga underskrifter ska valideras på ett rättssäkert sätt. Falköping kommun föreslår att det införs en reglering över hur namnunderskrifter ska granskas.

12.7.2 En nationell webbplats för namninsamling upprättas

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Skälen för detta är följande. Falköpings kommun anser att det är lämpligt att det finns en nationell hemsida för hantering och validering av folkinitiativ. Det skulle underlätta

hanteringen av folkinitiativ samt minska kostnaderna för administrationen för folkinitiativ hos samtliga kommuner. Det krävs dock att den tekniska lösningen kan garantera att både undertecknande och validering sker på ett rättsäkert sätt. Det krävs också att det inte är möjligt att registrera sig på andra folkinitiativ än sådana som är registrerade i den kommun där personen är folkbokförd.

12.7.4 Fastställa antalet underskrifter som krävs

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Skälen för detta är följande. För att det ska vara möjligt att på förhand kunna förutse ett visst utfall som medborgare och för att få en rättssäker tillämpning av folkinitiativ är det självklart att beräkningen av antalet röstberättigade ska ske på samma sätt i alla kommuner.

13.5.1 Folkmotion ersätter medborgarförslag

Falköpings kommun motsätter sig förslaget. Skälen till detta är följande. Utredningen föreslår att medborgarförslag ska tas bort som deltagardemokratiskt instrument. Till detta lämnas i utredningen en rad skäl, bland annat att den administrativa bördan har varit stor för många kommuner som infört medborgarförslag, att de förslag som inkommit gällt vardagsnära frågor främst om utemiljö, vägar och parker och att verktyget mer har fungerat som en förslagslåda.

Medborgarförslaget är frivilligt för fullmäktige att införa. Att ersätta det frivilliga instrumentet med en lagstiftad folkmotion tror inte Falköpings kommun är rätt väg att gå. Det är tveksamt om folkmotionen kan lyckas bättre än medborgarförslaget med att skapa den kontakt och dialog mellan medborgare och förtroendevalda som eftersträvas. Risken är stor att de frågor som lyfts fortfarande kommer att gälla samma områden som gällt medborgarförslagen, det vill säga vardagsnära frågor som inte är ärenden aktuella för fullmäktige att avgöra.

Förslaget om att en folkmotion kan väckas i fullmäktige är enligt förslaget tvingande för alla kommuner och landsting och kan ses en inskränkning i det kommunala självstyret. Kommuner och landsting har redan idag möjlighet att införa e-förslag/e-petitioner. Flera kommuner har också avskaffat medborgarförslag och istället infört e-förslag. Genom e-förslag har kommun eller landstinget själv möjlighet att dels bestämma om det är ett verktyg kommunen vill införa och dels bestämma formerna själv. Kommunen kan förutom att låta e-förslag vara öppet för folkbokförda i kommunen, även vara öppet för dem som på andra sätt berörs av kommunens verksamhet.

14.8.1 Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder

Falköpings kommun motsätter sig förslaget. Falköpings kommun anser att rösträttsåldern ska vara kopplad till myndighetsåldern.

14.8.2 Unga ska ges reella möjligheter till inflytande i kommuner och landsting

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Falköpings kommun vill påpeka vikten av att unga ges möjligheter till reellt inflytande och att unga

ges möjligheter att påverka på olika sätt. Kommunen välkomnar även att kommuner själva kan välja hur dessa forum för ungas inflytande ska se ut lokalt, då förutsättningarna kan se olika ut. Här finns även en tydlig koppling till barnkonventionen och ungas rätt att uttrycka sin åsikt i frågor som berör dem enligt paragraf 12. För att tillförsäkra sig om att ungas perspektiv kommer till uttryck i beslutsprocesser bör detta regleras i någon typ av styrdokument.

14.8.4 Öka skolelevers kunskaper om formerna för medborgerligt inflytande

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Skolan har en särskild viktig roll för att öka kunskapen om inflytande på lokal nivå. Kommunen vill också påpeka att det är viktigt att se till att det finns resurser till denna fråga så att det ej får konsekvenser för andra prioriterade områden inom skolan eller inom det nationella skolutvecklingsprogrammet.

14.8.6 Skolelevers kunskaper i kritisk granskning och källkritik ska öka

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Källkritik är ett område som både skolan och biblioteken arbetar med men som blir allt viktigare. Kommunen vill också påpeka att det är viktigt att se till att det finns resurser till denna fråga så att det ej får konsekvenser för andra prioriterade områden inom skolan eller inom det nationella skolutvecklingsprogrammet.

15.7.1 Demokratisk delaktighet ska utgöra ett mål i funktionshinderspolitiken

Falköpings kommun instämmer i förslaget. Skälen till detta är följande. Falköpings kommun anser att det på ett tydligt sätt konkretiserar den politiska viljeriktningen vad gäller funktionshinderpolitiken, att den demokratiska delaktigheten och inflytandet får större utrymme. Vidare ger förslaget en tydlig vägledning till hur kommunen ska förhålla sig till funktionshinderfrågor och fastställer den inriktning och prioritering kommunen bör ha kring funktionshinderfrågor. Ett konkret mål och beslut om vilka åtgärder som ska genomföras för att nå uppsatt mål gör det vidare möjligt för kommunen att uppnå ett systematiskt och kvalitetssäkert arbetssätt genom planering av åtgärder och kontinuerliga utvärderingar.